

**Jean Baptiste
MOLIÈRE**

LAKOMEC

Molière, vlastným menom Jean Baptiste Poquelin, sa narodil 15. januára 1622 v Paríži v rodine kráľovského čalúnnika a komorníka. Študoval právo v Paríži a pripravoval sa na kariéru notára. Notárom sa ale nikdy nestal. Pod menom Molière založil spolu so skupinou parížskych hercov Preslávané divadlo Illustre Théâtre. Spočiatku sa mu nedarilo aj preto, že sa usiloval získať úspech vážnymi hrami - tragédiami.

Svoje úspechy, či už ako autor alebo herec, začal sláviť až svojimi veselými scévkami a fraškami. V roku 1673, 17. februára, táto najväčšia postava francúzskeho klasicistického divadla a zakladateľ klasickej francúzskej komédie, umiera.

Keď Molière napísal v roku 1668 komédiu Lakomec, určite netušil ako sa ňou zapíše do dejín literatúry. Zvolil si námet, ktorý je dodnes aktuálny. Je ním lakomstvo. Možno ho inšpiroval jeho vlastný život, keď si musel zmeniť meno, aby nerobil rodine hanbu. Vybral si totiž nevynášajúce a opovrhované herectvo, namiesto dobre plateného miesta kráľovského čalúnnika.

Dej drámy sa odohráva v Paríži, kde žije starý vdovec Harpagon so svojim synom Kleantom a svojou dcérou Elizou. Po meste kolujú chýry, že je najväčší lakomec v širokom okolí. Hoci má majetku toľko, že do konca života by nemusel pohnúť ani prstom, jeho lakomosť a chamtivosť nepozná hraníc. Hádám najlepšie túto Harpagonovu vlastnosť pomenoval sluha jeho syna Šidlo: *„Veľkomožný pán Harpagon je zo všetkých ľudí odľud najneľudskejší, smrteľník zo všetkých smrteľníkov najbezcitnejší a najskúpejší. Slovo dať je mu také odporné, že keď sa chce zahroziť, nepovie ja ti dám, ale ja ti požičiam!“* (str. 128)

Dá sa povedať, že hneď na začiatku nás autor presvedčí o tom, že skutočne napísal komédiu, v ktorej dôvtipne poukázal na neduh, akým je lakomstvo a skúposť. Harpagon zakopal v záhrade truhlicu, v ktorej bolo schovaných desaťtisíc toliarov. Po dobre vykonanej práci zistí, že v dome je synov sluha Šidlo. Starému lakomcovi nič iné nechodí po rozume ako to, že tento galgan mu určite niečo ukradol. A práve tu autor použil prvý krát vtípné dialógy, keď Harpagon v presvedčení, že všetci okolo neho ho chcú okradnúť, začne prehľadávať Šidlovi ruky a vrecká. Šidlo: *„Bodaj cholera uchytíla lakomcov i lakomstvo.“* Harpagon: *„Koho tým myslíš?“* Šidlo: *„Myslíte, že hovorím o Vás?“* Harpagon: *„Čo si myslím, to si myslím, ale chcem, aby si mi povedal, komu to vlastne hovoríš?“* Šidlo: *„Ja? Ja ... to hovorím svojej čapici.“* Harpagon: *„A ja niečo poviem tvojej tekvici.“* (str. 100-101)

Dej autor ďalej rozvíja láskou Harpagonových detí. Kleant je zalúbený do mladej Mariany a Eliza ľúbi Valéra, ktorý aby si získal priazeň jej otca, vstúpil do jeho služieb. A čo viac, snaží sa byť podlízačný, súhlasí so všetkým, čo starý lakomec povie a urobí.

Najdôležitejším prelomom v diele sa stáva moment, keď sa otec zdôverí deťom, že sa chystá oženiť. Keď sa Kleant dozvie meno otcovej vyvolenej, zrúti sa mu celý svet pred očami. Je to jeho milovaná Mariana. Kleantovi otec vybral za ženu bohatú staršiu vdovu a Elize starého, ale zato bohatého šľachtica Anzelma. Tu autor podľa mňa poukázal na chamtivosť a bezohľadnosť Harpagona. Zbaviť sa svojich detí čo najvýhodnejšie, aby ich už viac nemusel živiť a šatiť. Ale zároveň touto časťou diela začína autor rozvíjať zápletku a do každej postavy vložil kúsok dôvtipu, prefíkanosti a úskočnosti.

Valér, ktorí hoci ľúbi Elizu, prefíkane sa prikloní na stranu Harpagona. Sklamanej Elize svoje počínanie zdôvodňuje: *„Robím to len preto, aby som si ho nepopudil a aby som mu tým istejšie prešiel cez rozum. Povahy, ktoré nestrpia odpor, priečne náture, ktorým pravda oči kole, ktoré sa vždy vzopru proti rovnej ceste zdravého rozumu, osoby, ktoré privediete ta, kam chcete, len figllom.“* (str. 114-115)

Kleant si potrebuje požičať peniaze, aby sa mohol uchádzať o ruku svojej vyvolenej Mariany, keď vlastný otec, ktorý sa mu stal sokom v láske, mu nedá ani deravý groš. Jeho sluha Šidlo cez sprostredkovateľa majstra Šimona, našiel požičiavateľa, ktorý požičia peniaze, ale za veľmi úžerníckych podmienok. A práve tu autor rozohral úžasnú zápletku. Tým požičovateľom, alebo lepšie povedané úžerníkom, bol Kleantov otec. Harpagon: *„Čože, ty ničomník, tak to ty sa spúšťaš k takým hriechnym výstrelkom?“* Kleant: *„Čože, otec, tak to ty sa zapodievaš takými hanebnými kšeftami!“* Harpagon: *„Tak ty sa chceš ožobrať takými trestuhodnými pôžičkami!“* Kleant: *„Tak to ty sa chceš obohatiť takou zločinnou úžerou!“* (str. 125) Podľa mňa nám práve týmto dialógom chcel autor vyzdvihnúť opäť hlavné črty Harpagona, ktorý vedel, že sa obohacuje na úkor ožobročovania ostatných.

Harpagon sa prejavil nielen ako chamtivec, ale aj človek bez akéhokoľvek citu a to vtedy, keď sa dobre premyslenou úskočnosťou od syna dozvedel tajomstvo o jeho láske k Mariane. Cez to všetko sa jej nemienil vzdať a prenechať šťastie svojmu synovi a jeho láske. Harpagon: *„Čože, ty*

pačmaga, ty sa mi opovažuješ liezť do kapusty?“ Kleant: „Ba ty lezieš do mojej, lebo ja som v nej bol prvý.“ (str. 169).

Do deja autor zaradil ďalšiu postavu – dohadzovačku Frozinu. Osobu, ktorá pri myšlienke, že môže dostať štedrú odmenu, robí všetko preto, aby sa Mariana vydala za Harpagona. A nešetří ani lichôtkami na adresu starého skupáňa: *„Ach, bože, ako vy len dobre vyzeráte! Tvár vám kypí zdravím. V živote som Vás nevidela takého čulého a jarého. Namôjdušu! Čo žijete, neboli ste taký mladý.“ (str. 129)* Ale ani takého lichôtky jej nepriniesli vyčúženú odmenu od starého žgrolša.

Rozuzlenie a záver začína tým, že Šidlo s úmyslom pomôcť svojmu pánovi Kleantovi, vykope a ukradne Harpagonovi truhlicu s toliarmi. Keď to Harpagon zistí, myslí si, že umrel. Autor presne slovami Harpagona vystihol, čo pre takého lakomca znamenajú peniaze: *„Spravodlivosť, ó, spravodlivé nebesá! Som stratený! Som zavraždený. Krk mi podrezali. Ukradli mi moje peniaze.“ (str. 177)*

Záver diela vyústí prekvapivo, zistíme, že Valér je vlastne synom Anzelma tak, ako aj Mariana je jeho dcérou. A Anzelm je neapolský šľachtic Thomas d'Alburcy. Klenat navrhne otcovi obchod – buď peniaze alebo Marianu. Hneď som vedel, čo si Harpagon vyberie. Vybral si svoj život – peniaze. Šťastní a spokojní sú všetci. Každý má to, čo považuje za najhodnotnejšie na svete. Harpagon svoj majetok, Mariana, Kleant, Valér a Eliza svoju lásku.

Moliér krásnym spôsobom ukázal ako lakomosť škodí. Je to jedna z najhorších ľudských vlastností. Navyše chodí ruka v rukáve s chamtivosťou a bezohľadnosťou. Ublíži nielen nositeľovi a jeho blízkym, ale aj celému okoliu. Harpagon, záporný hrdina, lakomec, pre ktorého jediná hodnota v jeho živote sú peniaze. Je kvôli nim ochotný obetovať aj šťastie svojich detí. Svoje peniaze ukrýva aj pred nimi, dokonca sa snaží predstierať svoju nemajetnosť a aby toho nebolo málo, podozrieva ich zo zrady a prehnaného rozhadzovania.

V tragikomickej postave Harpagona vytvoril Moliere typ bytosti ovládanej absolútnym majetníckym pudom a poukázal na to, ako moc peňazí rozkladá a deformuje prirodzené ľudské vzťahy. Harpagon sa stal symbolom držgrošstva a skupánstva. Je to chorľavý, nervózny starec, večne ustráchaný. Harpagon pôsobil komicky, ale obraz lakomstva je silnejší.

Podľa môjho názoru je celé dielo písané s dôvtipnými zápletkami a dá sa povedať, že skoro každý dialóg mi vyčaril úsmev na tvári. Číta sa ľahko, je zrozumiteľné. Síce je pravda, že som sa trochu potrápil s tým, vybrať do eseje tie najdôležitejšie časti tejto komédie. Snažil som sa predovšetkým vybrať úryvkami poukázať na bezcitný vzťah otca k jeho deťom. Veľmi sa mi páči to, že autor dokázal hĺbku hlavnej idey opísať a rozvinúť takto komicky.

Bibliografický údaj o diele:

Molière, J.B.: Mizantrop, Lakomec. Bratislava : TATRAN, 1975.